

кабилар саналади. Шунингдек, вазиятни баҳолаш, қарор қабул қилиш ва ижро этишни ҳам ўз ичига олади.

Адабиётлар рўйхати

1. Ананьев В. А. Введение в психологию здоровья. СПб., 1999.
2. Литвак А. Г. Теоретические вопросы тифлопсихологии. Л., 1973; Тифлопсихология. М., 1985.
3. Маклаков А. Г. Адаптация человека и функциональное состояние организма. Общая психология. СПб., 2000. С. 437.

Bo'lajak psixolog kadrlarning kommunikativ komponentlik qobiliyati

Qodirova D. M., Halimova H. A.

Buxoro Davlat universiteti, O'zbekiston

Bugungi kunda jamiyatda psixologlarga bo'lgan talab yanada ortib bormoqda, bu esa malakali psixolog kadrlarni yetishtirib berish lozimligini anglatmoqda. Biroq har qanday psixolog ham o'z mutaxassisligi doirasida «Zo'r psixolog» sifatida shakllana olmaydi, yani kommunikatsiyaga kirishishda chechan bo'lmaydi. Biz ushbu maqolamizda bo'lajak psixologlarning kommunikativ komponentlik qobiliyati haqida yoritib berishga va uni izohlashga harakat qildik. O'z kasbiy faoliyatida bo'lajak mutaxassis, muloqotning faol subyekti sifatida: turli xil odamlar (yoshi, holati, yaqinlik va tanishlik darajasi va boshqalar) bilan muloqot qila olishi, ularni o'z fikr, g'oyalarining to'g'ri, adolatli ekanligiga ishonтира olishi, o'z professional nuqtai nazari, qarashlarini himoya qila olishi, kommunikativ malakalarni egallagan bo'lishi, nizo va ziddiyatlarni yechib, hal qila olishi, o'z holati va ahvolini tartibga sola olishi shart.

Kommunikativ kompetentlikning mohiyati va uning mutaxassisning kasbiy shakllanishidagi o'rni va rolini aniqlash muammosiga qaytsak, bir qator tadqiqotchilar, xususan Ye. Maksimov shaxsning kommunikativ potentsiali muloqotga bo'lgan ehtiyojning rivojlanganligini, muloqot usuliga munosabatini tavsiflaydigan shaxsning kommunikativ xossalari; muloqotda tashabbusni o'z qo'lida tuta olish qobiliyati, faollik namoyon qilish qobiliyati, muloqot sheriklari holatiga emosional javob bera olish, muloqotning o'z individual dasturini ifodalash va amalga oshirish qobiliyati, muloqotda o'ziga mustaqil turkti berish- shaxsning kommunikativ qobiliyatlari; hamda muloqotning me'yorlari va qoidalarini bilish, uning texnologiyalarni egallaganlik sifatida qaraladigan shaxsning kommunikativ kompetentlikni o'z ichiga oladi deb ta'kidlaydi [1].

Kommunikativ kompetentsiya axborot kompetensiyasi asosida shakllanadi. Bo'lajak psixolog kadrlarda muloqot jarayonida kommunikativ kompetentlikni shakllantirish jarayon mexanizmlarini biz uchta tarkibini aniqladik [2]: Kommunikativ, interfaol, perseptiv.

Demakki, endilikda biz bo'lajak psixologlarning kommunikativ kompetentligini o'rganib borar ekanmiz uning nazariy asosli manbalarida ko'rsatilgan olimlarni chetlab o'tolmaymiz, aksincha buni chuqurroq o'rganib uni kengroq yoritib berishga harakat qilamiz. Shunday ekan ushbu mexanizmlarni o'zaro aloqador komponentlar birligi sifatida quyidagi olimlar tadqiq etishgan G.M. Andreyeva, A.A. Bodalev, A.A. Leontyev, B.F. Lomov, D.A. Petrovskaya va boshqa olimlarning asarlari asosida; B.G. Ananyev, A.A. Bodalev, A.A. Brudniy, A.A. Leontyev, V.N. Myasishev, A.V. Mudrik va boshqalar ta'lim samaradorligini oshirish sharti sifatida o'rgangan olimlar asarlari asosida o'rganib chiqdik.

Kompetentsiya - bu murakkab shakllanish, o'rganishning yaxlit natijasi bo'lib, kompetentsiyalarning turlari yoki sohalari mavjud. Ularni uch guruhga bo'lish mumkin [3].

1. Ijtimoiy kompetensiyalar atrof-muhit, jamiyat hayoti, shaxsning ijtimoiy faoliyati bilan bog'liq (hamkorlik qilish qobiliyati, turli xil hayotiy vaziyatlarda muammolarni hal qilish qobiliyati, o'zaro tushunish ko'nikmalari, ijtimoiy va ijtimoiy qadriyatlar va ko'nikmalar, muloqot qobiliyatlari, turli ijtimoiy sharoitlarda harakatchanlik).

2. Motivatsion qobiliyatlar ichki motivatsiya, qiziqishlar, shaxsning individual tanlovi (o'rganish qobiliyati, zukkolik, moslashish va harakatchan bo'lish qobiliyati, hayotda muvaffaqiyatga erishish qobiliyati, shaxsning qiziqishlari va ichki motivatsiyasi, amaliy qobiliyatlari, o'z xohish-irodasini yaratish qobiliyati) bilan bog'liq, o'z tanlovi).

3. Funktsional kompetensiyalar ishlash qobiliyati bilan bog'liq ilmiy bilim va faktik materiallar (texnik va ilmiy kompetentsiya, hayotda va o'qishda bilim bilan ishlash qobiliyati, o'z rivojlanishi uchun ma'lumot manbalaridan foydalanish).

Yuqoridagilarni hisobga olib xulosa qiladigan bo'lsak,

- Birinchidan, biz kommunikativ kompetentlikni zamonaviy insonga faoliyat turidan qat'iy nazar zarur bo'lgan asosiy kompetentlikdan biri sifatida qayd etamiz. Kommunikativ kompetentlik uni ikki tomonlarning - insoniy xulq atvorning o'zi va kommunikativ xulq atvor bilan birgalikda o'rganishni taqozo etadi.

- Ikkinchidan, bizning fikrimizcha, kommunikativ kompetentlikni mutaxassisning umumiy kasbiy kompetentligi strukturasida mustaqil bir blok sifatida fikrlab tushunish mumkin

- Uchinchidan, bilim, faqat ma'lumot emas, balki tez o'zgaruvchan, xilma-xil, topa olishi, keraksiz narsadan ajratib olishi, o'z faoliyati tajribasiga aylanishi kerak.

- To'rtinchidan, bo'lajak psixolgni kommunikativ kompetentlik qobiliyatini bilim va tajribalar yordamida yanada oshirish zarur.

Адабиётлар рўйхати

1. Bodalev A.A. Shaxsiyat va muloqot. M, 1995 Bodaleva A.A. Psixologik aloqa. M.: "Amaliy psixologiya instituti" nashriyoti, Voronej: N.P.O, "Modek", 1996.256 p.